

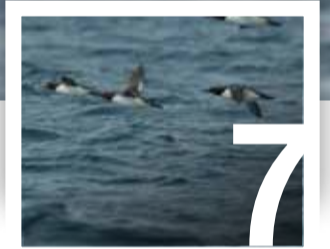


INTEGRAAL BEHEER NOORDZEE

IDON NIEUWSBRIEF DECEMBER 2013, NUMMER 18

In dit nummer

- 01 'Ruimtelijk ordenen voldeed niet meer'
- 03 'Het IDON moet zorgen voor een duidelijke stip aan de horizon'
- 04 'Debriefing' oud-IDON-thematrekkers Wind op Zee en Natura2000
- 05 Hoe haalbaar is de bouw van windparken dichtbij de kust?
- 06 'Buitengewoon positief over wat er nu al ligt'
- 07 Werkingsgebied natuurwetgeving op zee uitgebreid
- 08 Energieakkoord doorbraak voor wind op zee



Minister Johan Vande Lanotte over het Belgisch Marien Ruimtelijk Plan: 'Ruimtelijk ordenen voldeed niet meer'

We mogen in Nederland druk doende zijn met een toekomstagenda voor het ruimtegebruik op ons deel van de Noordzee in 2015, onze zuiderburen hebben hun plan in concept al klaar. Marien Ruimtelijk Plan (MRP) heet het. De verantwoordelijke minister, Johan Vande Lanotte geeft er voor de IDON-nieuwsbrief met plezier een toelichting op.

Het Belgisch zeegebied is al net zo'n maalstroom van uiteenlopende activiteiten en belangen als het Nederlands deel van de Noordzee. Van oudsher beschouwen vissers het als hún domein, er lopen scheepvaartroutes doorheen, er zijn ankergebieden en aanloopgebieden voor zeehavens, waterbouwers winnen er zand, er ligt een munitiestortplaats, en waardevol natuurgebied moet er worden beschermd. Intussen staat een nieuwe generatie van initiatiefnemers te trappelen van ongeduld om in zee aan de slag te kunnen gaan met innovatieve economische activiteiten: energiewinning uit wind, stroming en golfslag voorop. Allemaal zeer vergelijkbaar met de puzzel op het Nederlands Continentaal Plat, met dit grote verschil dat de Belgen er maar 1/17 deel van de ruimte voor hebben die Nederland ter beschikking heeft. Dit gegeven is het startpunt in het interview met minister Vande Lanotte.



Johan Vande Lanotte
Vice-Eerste Minister en Minister van Economie, Consumenten en Noordzee

Uw Marien Ruimtelijk Plan is in allerlei geschriften wel een noodzakelijke stap genoemd vanwege de 'confrontatie met ruimtelijke conflicten'. Wat zijn de grootste knelpunten?

'Ruimtelijke planning is per definitie een delicaat afwegingskader tussen verschillende gebruiken. Elke nieuwe activiteit die ruimte inneemt is een probleem voor de visserijsector, omdat er per definitie een stuk van de visgronden op het spel staat. Het huidige plan doet er dan ook alles aan om zoveel mogelijk visgronden te vrijwaren en geen gronden af te sluiten. Ook de scheepvaartsector houdt niet van constructies als eilanden of windmolens, omdat die kunnen leiden tot omvaren en

duo extra kosten, of in sommige gevallen een verhoogd risico op incidenten met zich meebrengen. Zandwinning kan botsen met kabels en pijpleidingen. Afbakening van natuurgebieden op zee staat met verschillende sectoren op gespannen voet. Nochtans hoeft dat niet steeds een negatief verhaal te zijn. Zo creëren we natuur in zones die primair een andere bestemming hebben, bijvoorbeeld een sternbroedgebied op het energie-atol of artificiële riffen in de windmolenparken.'

Voor uw agenda:

Noordzeecongres 2014, 13 maart te Den Haag

Minister Melanie Schultz van Hagen opent op 13 maart het Noordzeecongres van het Interdepartementaal Directeuren Overleg Noordzee (IDON). Het belooft een inspirerende dag te worden want de dag staat in het teken van de toekomst van de zee. Gesproken zal worden over de Noordzee 2050 gebiedsagenda en het beleidsprogramma voor de Noordzee voor 2015-2021. Wat staat ons de komende jaren te wachten met de opgave voor duurzame energie? Hoe willen we de Noordzee van de toekomst zien? Welke mogelijkheden zijn er voor innovatie en meervoudig ruimtegebruik? En hoe kunnen we de komende decennia, door intelligent en constructief samen te werken, de Noordzee op duurzame wijze, met oog voor alle belangen, maatschappelijk en economisch nóg rendabeler maken? Rond deze vragen is al het nodige voorwerk verricht, maar er is ook alle ruimte voor een eigen actieve inbreng van kennisinstellingen, stakeholders en regionale overheden.

<https://noordzeecongres.pleio.nl>

U kunt zich vanaf heden aanmelden op bovenstaande site. Informatie over het programma en over hoe u hieraan als deelnemer kunt bijdragen, volgen binnenkort.



Hoe lost de Belgische overheid tot nu toe actuele of dreigende ruimtelijke conflicten op?

‘Tot op vandaag deden we dit ad hoc. Zo kwam na enkele jaren van zoeken naar een geschikt gebied in 2005 de windmolenzone tot stand. Dat was eigenlijk ruimtelijke planning ‘avant la lettre’. Het ruimtegebruik werd in kaart gebracht, de visies bijgesteld en uiteindelijk per koninklijk besluit een gebied afgebakend. Die oefening is goed gebleken, maar niet perfect, want de zone is in de jaren die volgden nog enkele keren enigszins aangepast. Met het toenemende gebruik op ons stukje Noordzee kunnen we ons deze aanpak niet meer permitteren. Daarom hebben we geopteerd voor een bindend ruimtelijk plan voor de Noordzee, met uitgebreid overleg en een duidelijke procedure over hoe zo’n plan tot stand moet komen. Ook zijn we ons ervan bewust dat de zee een heel dynamische omgeving is. De Belgische overheid verplicht zichzelf om elke zes jaar een nieuw plan te maken en daarvoor de hele procedure te doorlopen. Deze houdbaarheidsdatum is een belangrijk engagement van de overheid.’

Kunnen we de nieuwe aanpak zien als een betere manier van ruimtelijk ordenen?

‘Nee, zeker niet! Ordenen is statisch. Planning is een dynamisch proces met een oorsprong in de nood aan ruimte voor specifieke activiteiten die in een duurzaam groeiscenario moeten worden ingepland. De vraag om een bindend ruimtelijk plan met duidelijke overlegmomenten kwam vooral uit de economische sectoren. De gebruikers van de zee hadden grote behoefte aan meer rechtszekerheid. Een bindend ruimtelijk plan schetst een beeld van de lange termijnvisie van de overheid én biedt een wettelijk kader over wat waar kan. Daarnaast is het een interessant beleidsinstrument, omdat het verschillende beleidslijnen en -doelstellingen bundelt. Zo ontstaat een soort platform of kader voor het afwegen van deze beleidslijnen.’

Afwegen is een mooi voorportaal voor kiezen. Wat zijn de meest ingrijpende keuzes die voor het MRP moesten worden gemaakt?

‘Deze houden uiteraard verband met nieuwe vormen van gebruik, zoals energieopslag op zee, de ontwikkeling van geïntegreerde aquacultuur in de windmolengebieden, de locatie voor de aanleg van een stopcontact op zee, nieuwe kustverdedigingsmethodes, effectieve milieubeschermingsmaatregelen in het gebied van de Vlaamse Banken en een evaluatie van de scheepvaartroutes.’

Dat is voor ons in Nederland een herkenbaar pakket. Hoe is in België het afwegingsproces verlopen?

‘Tijdens het opstellen van het plan hebben we alle

concrete en realiseerbare projecten met ruimteclaim op zee verkend. Een aantal zaken was uiteraard bekend, maar in de inventarisatie kwamen ook nieuwe initiatieven aan bod, die via het plan op de agenda konden komen, zoals het energie-atol en aquacultuur in de windmolenparken. Voorts hadden we natuurlijk te maken met de wettelijke kaders voor behoud, bescherming en verbetering van natuurwaarden, ofwel de nationale wetgeving, de Habitatrichtlijn, de Vogelrichtlijn en de kaderrichtlijn Mariene Strategie. Voor het relatief recente habitatrichtlijngebied de Vlaamse Banken wil het MRP de effectieve maatregelen die een ruimtelijke impact hebben ook onmiddellijk opnemen. Dat vergroot de transparantie. Als gevolg daarvan is het proces om tot effectieve maatregelen te komen versneld, om integratie in het MRP mogelijk te maken. U ziet dat het Marien Ruimtelijk Plan voor ons een integrale oefening is, waarbij alle kaarten op tafel moeten komen.’

In de kaartbeelden bij het MRP valt op dat een duidelijke zonering is gemaakt voor de visserij en natuurbescherming, maar zonder gebieden te sluiten. Daar lijkt te zijn gekozen voor een compromis.

‘Het compromis bestaat erin dat alle zones voor visserij toegankelijk blijven (hetzij met niet verstorende technieken in sommige deelzones). Verder kan in de zone voor de kust waar geen bodemverstoring mogelijk is, de bestaande vloot actief blijven op voorwaarde van enkele aanpassingen aan het vistuig. Een marien beschermd gebied is in onze visie geen “no go zone”. Het MRP gaat uit van de maximale vrijwaring van de visgronden omwille van de leefbaarheid van de sector. Het is dus niet de bedoeling om in een derde van het Belgische deel van de Noordzee alle activiteiten uit te sluiten, maar wel om natuurdoelstellingen en menselijke activiteiten op elkaar af te stemmen. Het gebied ‘Vlaamse Banken’ is ruim 1000km² groot en daarbinnen worden gericht maatregelen genomen om in de eerste plaats de bodemintegriteit te garanderen, want dit Natura 2000-gebied is aangemeld om de habitattypes ‘ondiepe zandbanken’ en ‘riffen’ te beschermen. Dus: geen generieke uitsluitingsbepalingen voor het hele Vlaamse-Bankengebied, maar toegang onder voorwaarden in enkele deelzones ter bescherming van de meest waardevolle deelgebieden. Het is een duidelijk voorbeeld waar marien milieubeleid met visserijbeleid samen een akkoord uitwerkt, en binnen de context van ruimtelijke planning stappen vooruit worden gezet naar een betere natuurbescherming en naar een gediversifieerde vloot.’

Nog een opvallend detail op de kaart: het energie-atol waarin bij veel wind een kunstmatig waterpeilverschil wordt gecreëerd om waterturbines aan te kunnen drijven in perioden met te weinig wind. In het MRP is hiervoor de ruimte gemaakt. Het atol hoeft bij wijze van spreken alleen nog maar te worden aangelegd.

‘Het MRP kan hier een driver zijn. Ik bedoel: vroeger bestond simpelweg de mogelijkheid niet om een concessie voor de bouw van een atol aan te vragen. We willen dergelijke nieuwe ontwikkelingen tenminste een eerlijke kans geven door een potentiële ruimte te voorzien. Dit is analoog aan hoe de windmolens in de Belgische Noordzee zijn gekomen: een afgebakende zone waarbinnen concessies kunnen worden aangevraagd biedt heel wat duidelijkheid en kan het proces versnellen.’

Met welke kansen op het gebied van innovatieve technieken en gebruiksvormen én meervoudig ruimtegebruik wil het MRP nu al rekening houden?

‘Voor innovatieve technieken is er bijvoorbeeld ruimte in de windmolenparken: in twee zones kunnen aquacultuuractiviteiten worden ontwikkeld. De windmolenzone is ook de preferentiële zone om andere vormen van hernieuwbare energiewinning te ontwikkelen (bv. stromingsenergie).

Een voorbeeld van mogelijk meervoudig ruimtegebruik is de combinatie van het “stopcontact op zee” met de potentiële inrichting als sleepbootstation in de toekomst. Andere interessante voorbeelden zijn artificiële riffen voor natuurontwikkeling en aquacultuur in de windmolenparken. Ook het energie-atol biedt mogelijkheden met bijvoorbeeld een bezoekerscentrum en de broedstranden voor Sternens.

Hoe is omwille van de integraliteit van het plan het overleg en de afstemming georganiseerd onder de verschillende diensten en organisaties bij de betrokken departementen? In Nederland is het IDON daarvoor een effectief orgaan op directieureniveau. Heeft België een dergelijk soort constructie?

‘Het voorontwerp van het MRP is door mij als minister van Noordzee opgesteld. Uiteraard heb ik mijn diensten de opdracht gegeven om bij alle actoren te gaan luisteren naar wat leeft, wat de ruimtevragen zijn, de verwachtingen en mogelijke verbeteringen. Ook de buurlanden zijn we in die fase gaan opzoeken. Dit informele proces heeft, samen met alle beschikbare bronnen, geleid tot het voorontwerp. Dit voorontwerp is daarna voorgelegd voor advies aan de Raadgevende Commissie. In die commissie buigen alle administraties met bevoegdheden op zee zich over het plan zelf. De Raadgevende Commissie wordt samengesteld op basis van een Koninklijk Besluit en heeft de formele functie om binnen het MRP-proces advies te geven op het voorontwerp. De Raadgevende Commissie kan ook het

voorbereidend werk doen voor de evaluatie na zes jaar (wat in de praktijk een continu proces is). Op het operationele niveau op zee werken alle bestuurlijke overheden samen in de Kustwacht.’

Is het vrije denken over de toekomst van het Belgisch zeegebied belemmerd door bestaande nationale of internationale wettelijke regels en juridische kaders?

‘Het spreekt voor zich dat een ruimtelijk plan niet vertrekt van een wit blad papier, maar vanuit een bestaande werkelijkheid met gevestigde activiteiten, nationale wetgeving en internationale regels. Maar die heb ik niet ervaren als een belemmering van het vrije denken over de toekomst. Dit plan is daarvan het bewijs. Ondanks de activiteitendichtheid blijkt het mogelijk om op een creatieve manier nieuwe, innovatieve activiteiten een plaats te geven in een duurzaam groeikader.’

Hoefde er niets te worden gewijzigd in wet- en regelgeving?

‘Toch wel. Het ontbrak aanvankelijk aan een wettelijke basis om een MRP te kunnen opstellen. Dus om tot een bindend plan te kunnen komen op basis van een uitgeschreven procedure was een wetswijziging noodzakelijk.’

Hoe zijn de ervaringen met het consulteren van de buurlanden?

‘Die heb ik als heel positief ervaren. Het MRP lijkt een ideale kans te zijn om het maritieme beleid voor de Zuidelijke Bocht van de Noordzee in de verschillende omringende landen verder op elkaar af te stemmen. Ik heb dan ook de ambitie om de samenwerking op zee te versterken.’

Wat kan Nederland leren van de aanpak van het Belgische MRP?

‘Misschien iets over de aanpak. Hoewel we in eenzelfde Noordzee actief zijn, is de situatie sterk verschillend. Het Belgische deel is vele malen kleiner waardoor de activiteitsdichtheid groot is. Toch is bij ons gebleken dat één coördinerend proces voor ruimtelijke planning een goed instrument is om op korte termijn tot een integraal plan te komen.’

Welke ervaringen met het proces van het MRP zijn voor u aanleiding geweest om te leren van ervaringen in buurlanden?

‘De inspiratie tot dit plan kwam uit vele bronnen. Bij Nederland denk ik bijvoorbeeld aan de VIBEG akkoorden waarmee overheid, visserijsector en natuurorganisaties verschillende zones voor visserij/visserijtechnieken hebben benoemd. Dit is een interessante piste die ook bij ons zijn vruchten heeft afgeworpen.’

Kennismaking met IDON-lid Brigit Gijsbers:

‘Het IDON moet zorgen voor een duidelijke stip aan de horizon’

Sinds kort heeft het IDON versterking van Brigit Gijsbers, directeur Maritieme Zaken bij het directoraat-generaal Bereikbaarheid van IenM. Ze gaat voor vlot en veilig scheepvaartverkeer en houdt daarbij van openheid en duidelijkheid. ‘Dan kunnen alle sectoren op de drukke Noordzee hun koers bepalen. Daar vaart iedereen wel bij.’

Brigit Gijsbers is op 15 juni 2013 benoemd als directeur Maritieme Zaken bij IenM. Ze volgt Rob Huyser op, die per 1 maart als directeur Luchtvaart is gestart bij hetzelfde ministerie. Daarvoor was Gijsbers zeven jaar plaatsvervangend directeur bij de directie Openbaar Vervoer en Spoor. Ze was er verantwoordelijk voor de aansturing van het vervoersdeel van de NS, de hoge snelheidslijn, voor de Waddenveren, het taxi- en fietsbeleid, en voor de OV Chipkaart.

Vanwaar de overstap van het openbaar vervoer naar de maritieme sector?

‘Maritieme Zaken sprak me erg aan, omdat ik de scheepvaartwereld al kende vanuit de optiek van de douane. Voor ik bij IenM kwam, heb ik daar twintig jaar gewerkt. Ik ben begonnen als beleidsmedewerker bij het ministerie van Financiën. Mijn thema was internationaal goederenvervoer. In die douaneperiode heb ik ook zes jaar in Rotterdam gewerkt, waar ik nauw was betrokken bij het reilen en zeilen in en rond de havens. Bij DG Bereikbaarheid ben ik nu dus opnieuw bezig met het thema internationaal goederenvervoer. Daarnaast ben ik, als lid van het DT van DG Bereikbaarheid, ook verantwoordelijk voor het thema logistiek. Daar zitten alle vervoersmodaliteiten in. Als directeur draag ik daar nu de eindverantwoordelijkheid voor.’

Welke kennis en ervaring brengt u mee vanuit uw werk bij de directie Openbaar Vervoer en Spoor?

‘Vooral veel ervaring wat betreft de omgang met de politiek. Binnen IenM is de directie Openbaar Vervoer en Spoor toch wel de meest politieke directie. Over dit onderwerp is altijd veel te doen in de Tweede Kamer. Er worden veel Kamervragen over gesteld en er zijn veel Algemene Overleggen. Ik heb geleerd hoe je dat politieke proces het beste kunt aanpakken. In die tijd heb ik ook de minister goed leren kennen. Daardoor weet ik hoe zij graag wil worden ondersteund. Dat helpt ook. Die ervaring neem ik mee naar Maritieme Zaken.’

‘Daarnaast zie ik veel raakvlakken tussen de sectoren goederenvervoer per spoor en per binnenvaartschip. In beide gevallen gaat het om een markt die bestaat uit vele kleine spelers die naast één of enkele goedgeorganiseerde grote partijen moeten opereren. Die partijen gedragen zich verschillend, dus daar ga je ook anders mee om. Ook die ervaring neem ik mee.’

U bent nog ‘vers’: wat viel u op toen u begon aan uw nieuwe baan binnen DG Bereikbaarheid?

‘Ik trof een goed functionerende directie aan met veel enthousiaste, ervaren mensen met goede kennis van zaken en een goed netwerk, zowel nationaal als internationaal. Wat me persoonlijk ook opviel was de grote openheid waarmee de

sector zelf je als nieuwkomer ontvangt en je wegwijs maakt. Ik heb gelukkig al veel werkbezoeken kunnen afleggen, en daar ga ik ook mee door. Ik vind het belangrijk om met de mensen van de werkvloer te kunnen praten, en om met eigen ogen te kunnen zien waar de sector het hardst tegen aanloopt.’

Welke trends in de maritieme sector staan hoog op uw agenda?

‘Het dossier Vlot en veilig is erg belangrijk. Er zijn allerlei innovatieve ontwikkelingen rond het afhandelen van het scheepvaartverkeer, zowel in de zeevaart als de binnenvaart. Denk aan technische ontwikkelingen, veranderingen in de navigatie en aan optimalisatie van verkeersmanagement. Maar denk ook de opleiding van de bemanning. Wij stimuleren dit soort ontwikkelingen.’

‘Een andere belangrijke trend in de scheepvaartsector is duurzaamheid. Op dit moment speelt de overstap naar schonere brandstoffen. We besteden veel aandacht aan de ontwikkeling van varen op LNG, liquid natural gas. Daarvoor moeten er bunkervoorzieningen komen. Tot nu toe is er in Rotterdam slechts één tijdelijke voorziening waar kan worden gebunkerd, en dat gaat via een tankwagen. We zijn in de eerste plaats druk doende om de internationale regelgeving op orde te krijgen. Dat moet wel in Europees verband gebeuren, anders komen schepen die op LNG varen de grens niet over. Tot voor kort mocht een schip dat voer op LNG Duitsland niet in. Gelukkig hebben we de Duitse overheid weten te bewegen daarin verandering te brengen. Nu zijn ze zelf ook pro LNG.’

‘In Europa hebben we stevig gelobbyd om LNG hoog op de agenda te krijgen bij de verschillende organisaties. Europa is belangrijk vanwege regelgeving en subsidies. Het is de haven van Rotterdam onlangs gelukt om een Europese subsidie binnen te halen. Onze rol is dat we bedrijven stimuleren die hun nek uitsteken. Een voorbeeld? Voor vrachtauto’s is onlangs een LNG-tankstation geopend, terwijl nog maar een handvol vrachtwagens op die brandstof rijdt. Het investerende bedrijf draait daardoor nu nog verlies, maar het wil straks vooroplopen. Zo zou het ook voor de scheepvaart kunnen gaan.’

Hoe verliep uw kennismaking met het IDON?

‘Mijn eerste IDON-case ging over de scheepvaartroutes in relatie tot de windparken op zee. Daar ben ik trouwens zelf niet bij aanwezig geweest – ik zat in het buitenland – maar ik was natuurlijk wel betrokken bij de voorbereiding en de besluitvorming. Het ging over de aanpassing van de scheepvaartroutes, zodat de verschillende sectoren de ruimte op de Noordzee beter kunnen benutten. Door de vaartroutes te verleggen, is er meer aaneengesloten ruimte op zee ontstaan. Daardoor is het ook beter mogelijk geworden om energie op te wekken.’

‘In het IDON moesten we afspraken maken over de precieze breedtes van die vaartroutes, zodat er ook nog voldoende ruimte overblijft voor schepen die moeten uitwijken. Dat is zeker in de nabijheid van een windmolenpark erg belangrijk. De Kustwacht stelt dat er jaarlijks 150 tot 170 schepen op de Noordzee tijdelijk stuurloos raken, al is het maar een paar minuten, bijvoorbeeld wanneer het navigatiesysteem moet worden gereset. Daardoor kunnen onacceptabele risico’s ontstaan, zeker als dat moet gebeuren in een flinke storm en in de buurt van windmolens.’

‘Op basis van deze informatie heb ik de knoop doorgehakt: we gaan voor maximale veiligheid bij het vaststellen van de precieze bandbreedtes van de vaartroutes. Dat voorstel is toen naar het IDON gebracht, en daar heeft men het geaccepteerd. Nu is het voor alle partijen duidelijk welke ruimte overblijft voor windenergie, kabels en leidingen en voor de scheepvaart.’

Eerder noemde u de ontwikkeling van duurzame scheepvaart. Wat zijn voor u de grootste uitdagingen op dat gebied?

‘Zowel de zeevaart als de binnenvaart bevindt zich economisch gezien in zwaar weer. Het is daarom moeilijk om te voldoen aan allerlei eisen van duurzaamheid. Er moeten bijvoorbeeld gasscrubbers aan boord komen. Bestaande schepen moeten daarvoor worden omgebouwd. We zien dat bedrijven graag willen verduurzamen, maar dat het op dit moment erg lastig is om aan geld te komen. Dat beschouw ik als een uitdaging voor de sector, en daarmee ook voor ons als departement. De vraag is: hoe krijgen we toch die investeringen in duurzame voorzieningen op gang?’

‘Daarnaast speelt de kwestie van beschikbaarheid van laagzwavelige brandstoffen. De Europese regels voor beperking van zwavelemissies uit de scheepvaart worden al in 2015 van kracht. In de IMO is er meer tijd voor genomen. Maar om schonere brandstoffen te kunnen leveren, moeten de olieraffinaderijen hun raffinageproces wel gaan aanpassen. Dat is nog steeds niet gebeurd. Wij ondersteunen daarom een Brits initiatief dat ervoor pleit om de gang van zaken vervoegd te evalueren: al in 2015 in plaats van in 2018, zoals oorspronkelijk was gepland. Daarmee hopen we de olieraffinaderijen onder druk te zetten om hun processen aan te passen. Anders is er niet op tijd voldoende laagzwavelige brandstof voorhanden. Dat proces om binnen de gestelde data aan de regels te voldoen, wordt nog wel spannend.’

U hebt een aantal uitdagingen genoemd, welke rol kan het IDON hierin spelen?

‘Samenwerking in het IDON is belangrijk, want op de Noordzee kun je niets alleen. De ruimte op de Noordzee is immers beperkt. Om er optimaal gebruik van te kunnen maken, zijn goede praktische afspraken nodig. Denk aan windenergie en visserij. Wat laten we toe, welke eisen stellen we aan de activiteiten, en hoe gaan we die eisen handhaven? In het IDON maak je die afspraken met elkaar, interdepartementaal.’

‘Om goed te kunnen samenwerken in het IDON moet je ieders belangen goed kennen. Als er openheid is, kunnen we nieuwe oplossingen vinden voor dilemma’s. Openheid en duidelijkheid zijn wat mij betreft erg belangrijk in het werk. Dat geldt niet alleen voor interdepartementale samenwerking, maar ook voor de samenwerking met externe partijen en organisaties.’

‘De discussie in het IDON moet wat mij betreft gaan over de vraag: hoe verdelen we de ruimte op de Noordzee? Welke onderlinge afspraken zijn nodig, en hoe kunnen we voldoende helderheid scheppen voor de betrokken sectoren? Die sectoren moeten weten waar ze aan toe zijn, zodat ze hun werk op een goede manier kunnen blijven doen. Het IDON moet dus telkens zorgen voor een duidelijke stip aan de horizon.’

Voor meer informatie:

Brigit Gijsbers

(IenM, DG Bereikbaarheid)

Brigit.Gijsbers@minienm.nl





‘Debriefing’ oud-IDON-thematrekkers Wind op Zee en Natura2000

Ed Buddenbaum van het ministerie van Economische Zaken en zijn voormalige EZ-collega Hans Nieuwenhuis blikken terug op hun IDON-tijd. Vijf jaar geleden waren ze nog the *New Kids on the Block* in het IDON en verantwoordelijk voor nieuwe Noordzeedossiers zoals *Wind op zee* en *Natura 2000*. Voor deze onderwerpen moesten ze een plek zien te veroveren binnen de gevestigde orde op zee: de olie- en gaswinning, scheepvaart, recreatie en niet op de laatste plaats de visserij. Dat is gelukt. Nu is het tijd om het stokje weer over te dragen.

Ed Buddenbaum is nu secretaris van het Topteam Energie, waaronder zeven topconsortia voor kennis en innovatie vallen. *Wind op zee* is er een van. Hans Nieuwenhuis koos vanuit zijn persoonlijke ontwikkeling en betrokkenheid bij duurzame, gezonde voeding voor een carrièreswitch. Hij geeft tegenwoordig leiding aan het Benelux programma van de *Marine Stewardship Council* (MSC) voor de certificering van de keten voor duurzame visserij. In vogelvlucht blikken de twee voorma-

lige EZ-projectleiders terug op een epische periode vol ambtelijk vakmanschap.

Missie en opdracht

Wat was uw opdracht bij het ministerie van EZ en wat had het IDON ermee te maken?

Buddenbaum: ‘In 2008 begon ik bij de directie Energie en Duurzaamheid, waar ik behalve met dossiers als biomassa en kolencentrales ook meteen te maken kreeg met wind op zee. Een maand nadat ik in dienst kwam, lag er een brief over de toekomst van windenergie op zee. De brief was afkomstig van het programma Schoon & Zuinig van het kabinet-Balkenende, en getekend door vier bewindslieden. De strekking was: het moest allemaal anders met de planning van windenergie op de Noordzee. Een belangrijk deel van mijn werk bestond uit het uitrollen van de inhoud van die brief. Het betekende bijvoorbeeld dat er beleid moest worden uitgewerkt en dat er tenders voor de realisatie van de eerste windparken moesten worden uitgeschreven.’

Nieuwenhuis: ‘Mijn opdracht was om de Europese Natura 2000-wetgeving te implementeren op zee. Het ging om het aanwijzen en instellen van vijf te beschermen gebieden op de Noordzee en het treffen van maatregelen voor de visserij in deze gebieden. Op land waren toen al 162 beschermde gebieden aangewezen. De zee hobbelde er dus eigenlijk een beetje achteraan. Maar dat bood ook kansen, namelijk om het op zee anders te doen dan op het land. Daar was veel

politieke weerstand ontstaan, het Natura 2000-dossier was sterk gepolariseerd geraakt. Dat wilden de bewindslieden voor Natura 2000 op zee voorkomen. Ik kreeg daarom de opdracht om vooral proactief te werk te gaan en om bruggen te bouwen.’

Het interview blijkt een kleine reünie, want behalve dat de beide projectleiders bij hetzelfde ministerie werkten, kennen ze elkaar ook vanuit de ‘haarvaten van het proces’. Buddenbaum en Nieuwenhuis troffen elkaar bovendien regelmatig in en rond het IDON.

Rol van het IDON

Buddenbaum: ‘Mijn betrokkenheid bij het IDON? In eerste instantie deed ik het voorbereidende werk voor de formeel deelnemende directeur. Later verving ik die – om agendatechnische redenen – steeds vaker. Dat vervangende werk had te maken met de rol die de verschillende deelnemers aan het IDON gaven. Als je twee directeuren vraagt wat de rol van het IDON is, krijg je twee verschillende antwoorden.’

‘Voor deelnemers uit de energiedirecties van EZ, dus niet de landbouw- en natuurmensen, was het bijvoorbeeld belangrijk dat er iets te beslissen viel. Zij zagen het IDON als een voorportaal voor de bewindslieden. Is de agenda te weinig besluitvormend, dan worden er andere prioriteiten gesteld. Sommige andere directeuren zien het IDON veel meer als een strategisch platform waar je van gedachten kunt wisselen over het gezamenlijke toekomstbeeld en de gewenste koers. Ik vind die gezamenlijke toekomstvisie een belangrijke meerwaarde van het overleg en daarom acht ik de Noordzee Gebiedsagenda 2050 bijvoorbeeld een erg belangrijk thema voor het IDON.’

Nieuwenhuis: ‘Voor mijn project fungeerde het IDON als klankbordgroep, ik heb daar vier à vijf keer een up date gegeven van de stand van zaken. Mijn opdrachtgever was de directeur-generaal Natuur, maar de gedelegeerde

opdrachtgevers waren de directeuren Visserij en Natuur. Die twee directeuren waren allebei lid van het IDON. Bij overstijgende thema’s die ook andere departementen raken, zoals Natura 2000 en visserij, is het IDON de aangewezen plek voor afstemming.’

‘En er valt veel af te stemmen. Natura 2000, windmolens, de Kaderrichtlijn Mariene Strategie en de herziening van het gemeenschappelijke visserijbeleid hebben veel met elkaar te maken. Zóveel, dat de betrokken stakeholders dringend vragen om een afgestemde eenduidige overheidsboodschap. Terecht, vind ik. Als je wilt dat de visserij maatregelen neemt, innovatiever wordt en meer eigen verantwoordelijkheid neemt, dan moet je als overheid zelf wel goed afstemmen en communiceren. Daarin ligt de meerwaarde van het IDON.’

Belangrijke mijlpalen

Wat waren voor u belangrijke mijlpalen in uw vorige functie?

Buddenbaum: ‘Behalve de brief van de bewindslieden uit 2008 en de stappen die te maken hadden met de vergunningverlening rond de windparken, vind ik het Nationale Waterplan een echte mijlpaal. Eigenlijk was dat min of meer een hamerstuk tijdens de behandeling in het kabinet, behalve voor het thema wind op zee. Het kabinet vond dat er toch echt meer ruimte moest komen voor wind op zee, dat windparken dichterbij de kust moesten komen, en vooral dat windenergie goedkoper moest worden. De structuurvisie die nu in de maak is, komt rechtstreeks voort uit deze opvatting in het Nationale Waterplan.’

‘Maar het belangrijkste winstpunt van het Nationale Waterplan vind ik dat er van tevoren wordt nagedacht over de samenloop van diverse gebruiksfuncties op zee. Dat is een belangrijke stap voorwaarts. Het is een mijlpaal in het planmatig denken over ruimtelijke ordening op zee. En het maakt de rol van de overheid een stuk transparanter.’



Ed Buddenbaum

Nieuwenhuis: 'Voor wat betreft het Nationale Waterplan sluit ik me aan bij wat Ed zegt. Verder kan ik enkele formele mijlpalen in mijn eigen werk noemen, zoals de aanwijzingsbesluiten voor beschermde gebieden op de Noordzee, het sluiten van het VIBEG-akkoord (visserij in beschermde gebieden, red.) en de ICES-adviezen over visserijmaatregelen (internationale raad voor benutting van de zee, red.). Maar belangrijke mijlpalen zijn voor mij ook en vooral de maatschappelijke discussies die zijn gevoerd.'

'In 2008 was er in het televisieprogramma NOVA bijvoorbeeld een debat tussen de toenmalige directeur van Greenpeace, Liesbeth van Tongeren en de toenmalige minister van Visserij, Gerda Verburg. Greenpeace had rotsblokken in de Noordzee gestort. Dat was een statement bedoeld om het aanwijzen en beschermen van zeeservaten te versnellen. Volgens Greenpeace moesten er stukken zee helemaal worden afgesloten voor de visserij. Minister Verburg was daar tegen. Ze wilde vooral dat er een dialoog plaatsvond over de eisen die aan de visserij werden gesteld, zodat partijen niet met de rug tegen elkaar stonden. Het stortten van stenen op zee was voor haar echt onaanvaardbaar. Het was een fikse discussie, die ook daarna nog veel aandacht kreeg, zowel in de media als in de Tweede Kamer. Het zette ook veel druk op het onderhandelingsproces. Een echte maatschappelijke mijlpaal.'

De gouden formule

Wat bepaalde het succes van uw project?

Buddenbaum: 'Succes komt uit de organisatie als geheel. Voor een deel wordt ons succes bepaald door politiek draagvlak en haalbaar-

heid. Het helpt wanneer er een politiek gedragen doelstelling is. Vervolgens is dan de vraag wat de sector zelf wil bereiken en welke problemen daaruit voor andere sectoren kunnen ontstaan. En hoe je de ruimte vindt om invulling te geven aan alle belangen. Succes komt dus ook voort uit begrip en uit het verbinden van belangen. Uiteindelijk moeten conflicten echter politiek worden vertaald, zodat ze terecht komen bij de mensen die er over gaan. Daarmee zit de kern van succes dus ook in de vraag: wat vindt de politiek nou echt belangrijk?'

Nieuwenhuis: 'Ik dacht bij succes meteen aan samenwerking. Dat lijkt een open deur, maar dat is het in het geval van Natura 2000 niet. Als ministerie van EZ hadden we de luxe om natuur en visserij allebei in één huis te hebben. Dat bleek een gouden combinatie. We hadden één projectteam, één opdrachtgever en één politiek verantwoordelijke, en konden dus nooit tegen elkaar worden uitgespeeld. De sleutel tot succes zat wat mij betreft dus in de interne samenwerking binnen de overheid. Niet alleen binnen EZ, maar ook met het ministerie van IenM.'

'Een andere belangrijke voorwaarde voor succes was de dialoog tussen natuurbeschermingsorganisaties en visserijorganisaties. Daarvoor moest het proces transparant en toegankelijk verlopen. We konden er alleen samen uitkomen. Grote natuurorganisaties als het Wereld Natuur Fonds en de Vogelbescherming begrepen dat, net als de visserijorganisaties VisNed en de Vissersbond. We wilden voorkomen dat natuur- en visserijorganisaties het juridische pad zouden kiezen en elkaar voor de rechter zouden slepen. Dat is – op Greenpeace na – gelukt.'

'Het meest trots ben ik op een uitspraak van een van de natuurbeschermingsorganisaties tijdens een uitzending van Vroege Vogels. Daar waren tien organisaties aan het moppen over wat er allemaal niet deugde aan het natuurbeleid van het vorige kabinet. Maar ze maakten een uitzondering voor de gang van zaken rond natuur op zee, want "daar wordt goed werk geleverd". Kijk, dat raakt nou precies waar het mij om ging. Uiteindelijk is het gewoon mensenwerk, waarbij respect, inlevingsvermogen en eerlijke omgangsvormen centraal staan.'

Tips voor de toekomst

Wat was achteraf gezien uw grootste uitdaging?

Buddenbaum: 'Achteraf gezien heeft het mij meer inspanning gekost om de achterban aangesloten te houden, dan om nieuwe andere partijen op te zoeken. Het was telkens uitkijken geblazen dat het proces niet te snel ging en dat we voor de troepen uit zouden lopen.'

Nieuwenhuis kan dat beamen, en doet er nog een schepje bovenop. 'We hadden er als ministerie voor gekozen om zelf partij te zijn in het proces. Daarom hadden we een externe facilitator verantwoordelijk gemaakt voor de regie van het proces, inclusief de aansluiting van de achterban van de visserijsector. Na afloop waren we tevreden over het resultaat, maar toch bleken er ook nadelen aan de gekozen aanpak te zitten. De afspraken met de voormannen van de visserijorganisaties bleken toch erg lastig te liggen bij de achterbannen. Als overheid verlies je op deze manier dus de controle op het proces, maar niet de politieke verantwoordelijkheid.'



Hans Nieuwenhuis

Wat zou u uw opvolgers nog als praktische tip willen meegeven?

Buddenbaum: 'Blijf vooral interesse houden in elkaar om te zien hoe je functies kunt combineren. Steek energie in de Noordzee Gebiedsagenda 2050. Dat vind ik één van de beste dingen die het IDON heeft voortgebracht. Het helpt je scherp te houden en zaken op tijd bij elkaar te brengen.' Nieuwenhuis: 'Zorg voor uniforme, integrale boodschappen aan maatschappelijke partijen, zodat die hun eigen verantwoordelijkheid goed kunnen nemen. Anders stapelt al dat beleid zich op de schouders van enkele ondernemers op zee.'

Voor meer informatie:

Ed Buddenbaum
(EZ, Topteam Energie)
e.r.buddenbaum@minez.nl

Hans Nieuwenhuis
(Marine Stewardship Council)
hans.nieuwenhuis@msc.org

Hoe haalbaar is de bouw van windparken dichtbij de kust?

Tot nog toe mogen in het Nederlands deel van de Noordzee alleen windparken worden gebouwd op een afstand van meer dan 12 mijl (ruim 22 kilometer) uit onze kust. Omdat de bouw en exploitatie naar verwachting goedkoper zijn naarmate windparken dichtbij de kust liggen, voert het Rijk een haalbaarheidsstudie uit. In 2014 neemt het kabinet op grond van de resultaten een besluit over eventuele vervolgstappen.

Over krap tien jaar moet 16 procent van onze energieproductie duurzaam zijn. Om dat te kunnen halen, moet de capaciteit van windturbineparken op zee flink omhoog. Volgens het huidige beleid is de aanleg van nieuwe parken alleen mogelijk buiten de 12-mijlszone. Maar omdat windparken dichtbij de kust wellicht goedkoper zijn, waardoor ook minder overheidssubsidie nodig is, gaven de ministers Kamp en Schultz van Haegen opdracht tot een haalbaarheidsstudie. Begin 2014 informeert minister Schultz de Tweede Kamer over de resultaten. Vervolgens neemt het kabinet een besluit over al of niet verder gaan met de planvorming voor windenergie binnen de 12-mijlszone.

Fase 1: waar kan het niet?

Het eerste deel van de haalbaarheidsstudie is in de zomer van 2013 afgerond. Daarin streepte het onderzoeksteam om te beginnen gebieden van de kaart waar al bij voorbaat geen mogelijkheden voor windparken zijn, bijvoorbeeld omdat er scheepvaartroutes liggen of beschermde natuurgebieden. Vijf mogelijke gebieden bleven over: voor de kust van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, voor de Hollandse kust onder het Noordzeekanaal, bij

de Maasvlakte, voor Zeeland en voor Ameland. Voor deze vijf gebieden is een inschatting gemaakt van de kosten van de bouw van windparken en hun aansluiting op het landelijk elektriciteitsnet. De daaruit berekende elektriciteitsprijzen liggen tussen 13 en 15 ct/KWh. Ter vergelijking: de kosten van windenergie buiten de 12-mijlszone variëren tussen de 14,5 en 17 ct/KWh.

Fase 2: mogelijkheden per zoekgebied

In het tweede deel van de haalbaarheidsstudie ligt een zwaar accent op omgevingsfactoren die bij de vijf zoekgebieden meespelen. Projectleider Lisette Groot Kormelink van het ministerie van Infrastructuur en Milieu licht toe: 'Voor deze fase hebben we verschillende parallelsporen uitgezet. In de eerste plaats hebben we stakeholders uit verschillende sectoren bij het zoekproces betrokken. We deden dat in vier werksessies met telkens zo'n dertig tot vijftig deelnemers. Er blijkt veel weerstand te zijn tegen windparken dichtbij de kust. Mensen vrezen voor negatieve effecten op het imago van de kust en op hun inkomsten. Maar tijdens de sessies dacht iedereen wel constructief mee. Verder laten we onderzoek uitvoeren naar de gevolgen voor respectievelijk ecologie, visserij, scheepvaartradar verstoring, de effecten op de woningwaarde en op de recreatie en het toerisme. Verschillende stakeholders zijn bij de begeleiding van die onderzoeken betrokken. Tenslotte voeren we een maatschappelijke kosten-batenanalyse uit. Daarin vergelijken we zoekgebieden binnen de 12-mijlszone en daarbuiten.'

Besluit begin 2014 verwacht

Groot Kormelink en haar collega's hebben het er dit najaar druk mee. Op 20 november heb-

ben we in een bijeenkomst met de stakeholders de resultaten van de verschillende parallelacties teruggekoppeld en toegelicht hoe we verder met alle gegevens omgaan. Verder werken we aan een rapportage, waarvan we het concept in december aan de betrokken ministers voorleggen.

Vervolgens zullen we de stakeholders raadplegen via het Overleg Infrastructuur en Milieu en hebben we plannen om begin februari een bestuurlijke bijeenkomst te houden. De inventarisatie van meningen over het rapport en de peiling van het draagvlak voor windenergie binnen de 12-mijlszone verwerken we in een oplegnotitie en die we bij de definitieve rapportage voegen.

Daarna is het woord aan de politiek. Mocht de regering besluiten om windenergie binnen de 12-mijlszone te gaan realiseren, dan zal het bouwen niet zomaar beginnen. Eerst moet dan een structuurvisie worden opgesteld, die volgens de regels ter inzage komt te liggen en waarop betrokkenen zienswijzen kunnen indienen.'

Groot Kormelink verwacht in de volgende IDON-nieuwsbrief meer informatie te kunnen geven over het kabinetsbesluit en eventuele vervolgstappen.

Voor meer informatie:

Lisette Groot Kormelink
(IenM, DG Ruimte en Water)
lisette.grootkormelink@minienm.nl

Lieke Berkenbosch
(RWS Zee en Delta)
lieke.berkenbosch@rws.nl



Lodewijk Abspoel, trekker Gebiedsagenda Noordzee

‘Buitengewoon positief over wat er nu al ligt’

De Noordzee 2050 Gebiedsagenda is bedoeld als opmaat naar de Beleidsnota Noordzee 2015 -2021. Halverwege het ontwikkelingsproces van de gebiedsagenda geeft Lodewijk Abspoel, beleidsmedewerker bij DG Ruimte en Water en een van de twee projectleiders, een beeld van de stand van zaken. ‘In concept zal de agenda gereed zijn voor het IDON-congres in maart 2014. Ik ben nu al buitengewoon positief over de inbreng van veel betrokkenen bij dit proces.’



Lodewijk Abspoel (links vooraan) in gesprek met deelnemers aan de tweede werkbijeenkomst

Abspoel ziet bij de deelnemers aan de gespreksbijeenkomsten voor de gebiedsagenda een oprechte belangstelling voor een toekomstige Noordzee die gezond is, een robuuste natuur heeft en waarvan we op verantwoorde manier gebruik mogen maken. ‘Deelnemers brengen vanzelfsprekend wensen en ideeën in die stroken met de belangen van hun sector of achterban, maar ze kijken ook breder. Na de tweede werkbijeenkomst in oktober vroeg ik aan

een van de deelnemers of het was gelukt om zijn belangen op de kaart te krijgen. Hij antwoordde: “Och, dat ook wel, maar ik vond de dag vooral inspirerend omdat ik anderen vanuit een totaal andere invalshoek heb zien kijken naar de zee. Dat geeft stof om te overdenken.” Behalve die bredere blik signaleren we ook dat er veel energie zit in het zoeken naar wat op de korte termijn nodig is om uiteindelijk bij het streefbeeld uit te komen.’

Hoe kom je in dit proces van meedenken tot volwaardige beleidsvoorstellen?

‘Het projectteam belegt dit jaar en volgend jaar tot aan het IDON-congres elke maand een bijeenkomst. We brengen daar in woord en beeld zelf thema’s en authentieke verhalen over de Noordzee in, en vragen de deelnemers hierop te reageren. Iedereen is welkom. In de beginfase waren onze uitnodigingen vooral gericht aan de vakmensen in de binnenste kring. Dat zijn de marktpartijen en de maatschappelijke organisaties die dagelijks met de zee leven, op het water en vanaf de wal. Op dat fundament zoeken we eind dit jaar en begin volgend jaar de aansluiting met beleidsmakers en bestuurders van de provincies en de kustgemeenten. En dwars door alles heen moeten we zorgen voor verbindinglijnen, want die zijn van cruciaal belang voor het concretiseren van innovatieve ideeën en de vertaling daarvan in ruimtelijk beleid. Dan komen de topsectoren in beeld. Verbinden is dit jaar hun missie. We verwachten dan ook een aantal mooie kansen op cross-overs tussen de verschillende topsectoren.

In dat wordingsproces van de gebiedsagenda leggen we alles vast in kaartbeelden. Dat is best ingewikkeld, want van de ondergrond tot aan het wateroppervlak heeft de zee veel verschillende gezichten. Maar dit is wel de manier waarop we het brede verhaal van de zee

(waarin je je gemakkelijk kunt verliezen) kunnen terugbrengen tot beheersbare proporties.’

Is al zichtbaar in welke richting de gebiedsagenda de accenten in het beleid zou willen veranderen?

‘Ja, die contouren tekenen zich wel af. Op de eerste plaats wil Europa graag dat we fors inzetten op blauwe groei, kortweg alles wat duurzaam is, dus wat zowel goed is voor het ecosysteem als voor maatschappij en economie. We nemen een gezond milieu en goede natuurkwaliteit dan ook als onderliggende basisvoorwaarden. Volgens het concept blauwe groei is dat geen belemmering, maar een stimulans voor innovatie. Op enkele terreinen, zoals schone energiewinning, is al veel bedacht en in ontwikkeling. Maar om een goed integraal beeld van de toekomstige Noordzee te krijgen, moeten we extra aandacht besteden aan viskweek, teelt van algen en wieren en het oogsten van energie uit andere bronnen dan olie, gas en wind. Ook het cluster “beleving” – van recreatie tot en met cultuurhistorie – vraagt extra aandacht. Wij hebben bijvoorbeeld geen nationaal beleid voor toerisme, maar het is in de toekomst wel belangrijk én het heeft ruimtelijke implicaties.’

Zijn er ook uitgesproken lastige dossiers?

‘Ja, er zijn een paar thema’s die overal doorheen snijden, zoals de kabels en leidingen op de zeebodem. Hoe gebruiken we in de toekomst de bestaande infrastructuur en waar investeren we in vernieuwing en uitbreiding? Een nieuw elektriciteitsnetwerk dat meerdere Noordzeelands met elkaar verbindt, kost 100 miljard euro. Hoe krijg je een dergelijke maatschappelijke investering uiteindelijk rendabel? Welke eisen stelt dat aan het ruimtegebruik? Dezelfde vragen gelden voor activiteiten waarvoor de Nederlandse Noordzee een proeftuin kan zijn. Er zijn veel ideeën over wat op zee allemaal zou kunnen en we hebben de nodige expertise in huis. Maar om de ideeën te concretiseren en onze know how te kunnen vermarkten, is een extra zet nodig, waaronder de planologische vertaling van innovatieve projecten. Dus vanuit de gebiedsagenda verwacht ik een opgave om te inventariseren welke kansen veelbelovend zijn. Neem bijvoorbeeld een energiepark waarin we behalve windturbines ook alle mogelijke andere vormen van energieopwekking uit de zee concentreren. Met de gebiedsagenda willen we concreter maken welke gebieden we daarvoor nodig hebben en welke ruimtelijke eisen er nog meer uit voortkomen of aan gesteld moeten worden.’

Tot nu toe hebben we het over onze Nederlandse Noordzee. Zijn onze buurlanden ook bezig met een dergelijk zoekproces?

‘Ja, iedereen is er druk mee. De Belgen zijn met hun nieuwe Marien Ruimtelijk Plan in een afrondende fase, net als de Engelsen en Schotten. Duitsland studeert momenteel vooral op de onderliggende infrastructuur voor de uitbreiding van windturbineparken en Denemarken is in een opstartfase. Onze Gebiedsagenda 2050 is daarom óók een opmaat voor het gesprek met de andere landen rond de Noordzee. Vrijwel alles op, in en aan de Noordzee is grensoverschrijdend en vraagt dus om een internationaal afgestemde strategie. De Europese Commissie moedigt een internationale benadering dan ook sterk aan. Grote vragen zijn bijvoorbeeld: “Hoe zit het met cumulatieve ecologische effecten van alle nationale activiteiten? Hoe komen we tot een betere samenwerking op het gebied van hernieuwbare energie? Is het niet een logische gedachte dat Nederland – dat zeer intensief internationaal scheepvaartverkeer in zijn zeegebied accommodeert – een windpark kan plaatsen in Engels water? Maar aan wie reken je dan de CO₂-reductie toe? Dit soort vragen leidt lange trajecten in. De diverse ruimtelijke agenda’s zijn daarvoor startpunten. We kunnen als Noordzeelands bij elkaar inspreken. Zo ontstaat geleidelijk ook een internationale agenda.’

Hoe kunnen belangstellenden in het proces aanhaken?

‘De kortste klap is deelnemer worden van de LinkedInwerkgroep Noordzee 2050 Gebiedsagenda (<http://goo.gl/SdtasE>). Hier lopen wisselende discussies, maar we plaatsen er ook de aankondigingen voor komende sessies. Iedereen kan meedoen, alle deuren en ramen zijn open. We willen nog vier sessies houden met verhalen, kaarten, discussies en uitwisseling van kennis en ideeën. Op het IDON-congres in maart komt dat allemaal bij elkaar in het concept van de gebiedsagenda, waaraan we dan kunnen gaan polijsten. Wie gaat wat doen, met wie en met welk doel, en wat heb je ervoor nodig? Welke speerpunten moeten we voor de nieuwe beleidsnota concreter uitwerken, bijvoorbeeld met een kosten-batenanalyse of met meer zicht op milieueffecten? Voor dat soort onderwerpen vormt het IDON-congres een mijlpaal.’

Voor meer informatie:

Lodewijk Abspoel
(IenM, DG Ruimte en Water)
lodewijk.abspoel@minienm.nl

De essentie van de Gebiedsagenda Noordzee

De gebiedsagenda legt de basis voor een breed bestuurlijk en maatschappelijk gedragen toekomstbeeld van de Noordzee op de langere termijn (2050 en verder) dat visie, ambitie, opgaven en maatregelen omvat. Tegelijkertijd agendeert hij de thema’s die in de Beleidsnota Noordzee 2015-2021 zullen worden uitgewerkt om tot het gewenste toekomstbeeld te kunnen komen. Voor alle thema’s (natuur, voedsel, energie, transport/bereikbaarheid en ‘beleving’) is de ruimtelijke invulling de belangrijkste invalshoek, niet alleen de ruimteclaim, maar ook en vooral de kansen en mogelijkheden van meervoudig ruimtegebruik. Behalve het innovatief en verantwoord combineren van functies, is een belangrijke opgave het vorm geven aan de ‘blauwe groei’. Dat is een EU-initiatief om nieuwe, duurzame vormen van gebruik van de zee aan te moedigen.

Het projectteam dat de gebiedsagenda ontwikkelt, volgt een methode die alle partijen die de zee gebruiken of voor wie de Noordzee om andere redenen belangrijk is, uitdaagt om over de grenzen van hun eigen belang te kijken en zich medeverantwoordelijk te voelen voor een complete, gezonde, productieve en toekomstbestendige zee.

Werkings- gebied natuur- wetgeving op zee uitgebreid

Natuurbeschermingswetten zijn op zee tot nu toe alleen van kracht binnen de 12-mijlszone. Vanaf 2014 gelden ze voor het hele Nederlandse deel van de Noordzee. Daarmee komt de bescherming van een aantal belangrijke natuurgebieden een stuk dichterbij.

Wie midden op de Noordzee vaart, kan het zich maar moeilijk voorstellen. Verstoep onder het eindeloze wateroppervlak liggen enkele bijzondere natuurgebieden. In de exclusieve economische zone (EEZ) van Nederland zijn dat: Doggersbank, Klaverbank, Friese Front, Bruine Bank en Borkumse Stenen. De EEZ is het deel van de Nederlandse Noordzee dat buiten onze territoriale wateren ligt en waar onze nationale wetten niet per definitie gelden. Maar de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn gelden er wel. Daarom meldde Nederland eind 2008 de Doggersbank en de Klaverbank in Brussel aan als Natura-2000-gebied. Vanaf dat moment verplichtte Nederland zich om verslechtering en significante verstoring van de gebieden tegen te gaan.

Voor aanwijzing is wetgeving nodig

Om de gebieden daadwerkelijk te kunnen aanwijzen en beschermen, was het echter nodig om ook de nationale natuurwetgeving op de EEZ van toepassing te laten zijn. Daarom is in 2009 een wetsvoorstel ingediend voor uitbreiding van het werkingsgebied van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet naar het Nederland zeegebied. Na lange discussie in de Tweede Kamer, nam de Eerste Kamer het voorstel op 8 oktober 2013 aan.

Kwestie van lange adem

Dat het wetsvoorstel na ruim vier jaar is aangenomen en per 1 januari 2014 in werking treedt, mag een mijlpaal worden genoemd. Lexje Rietveld, jurist en senior

Moties en amendementen

In mei 2013 nam de Tweede Kamer het wetsvoorstel aan. Daarbij zijn ook enkele amendementen en moties (Slob en Geurts) aangenomen. Belangrijke punten daaruit:

- De ontwerpbesluiten om gebieden aan te wijzen in het kader van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn worden vier weken 'voorgehangen' in beide Kamers voordat ze ter inzage worden gelegd.
- Het opstellen van maatregelenpakketten voor natuurgebieden op zee moet gepaard gaan met overleg met de visserijorganisaties met als inzet de instemming van die organisaties.
- Er moet een afweging worden gemaakt tussen het vereiste niveau van gebiedsbescherming en de economische impact en proportionaliteit van de maatregelenpakketten.
- Het alternatieve voorstel van de visserijsector voor de Doggersbank moet serieus worden betrokken bij het opstellen van het maatregelenpakket voor dit gebied.
- Maatregelenpakketten voor huidige voorgenomen en toekomstige natuurgebieden in zee worden eerst voorgelegd aan de Tweede Kamer, voordat deze worden vastgesteld en ingediend bij de Europese Commissie.

de kunnen toebrengen aan beschermde soorten, is ook een ontheffing op grond van de Flora- en faunawet verplicht. Bijzonder is dat de vergunningplichten niet gelden voor de visserij. Visserijactiviteiten in de EEZ zijn uitgezonderd van de werking van het wetsvoorstel, omdat deze onder de exclusieve bevoegdheid vallen van het Gemeenschappelijk Visserij Beleid van de Europese Unie. Lidstaten hebben geen bevoegdheid om

een Europese verordening.'

Rietveld vult aan: 'En dat vertalen wij dan weer in nationale wetgeving, waardoor eisen kunnen worden gesteld aan de visserij in een bepaald gebied. Niet via de natuurwetgeving, maar via de visserijwetgeving.'

Volop werk

Voorlopig blijft er nog genoeg werk aan de winkel. Rietveld gaat aan de slag met

Zeekoeten boven de Noordzee



Natuurgebieden ver op zee

De **Doggersbank** is de grootste zandbank van de Noordzee. Hij ligt permanent onder water in Engels, Nederlands, Duits en Deens gebied. Het water is hier twee tot drie keer zo ondiep als in de omringende zee en bevat een uitbundig en gevarieerd leven. Allerlei soorten vis komen er voor, waaronder de zeldzame stekelrog. Diverse vissen, zoals schol, wijting en kabeljauw hebben hier een paaigebied. Verder zwemmen er grote scholen zandspiering en smelt, die een voedselbron vormen voor zeevogels, bruinvissen en zeehonden. Deze dieren zijn dan ook vaak in de buurt van de Doggersbank te vinden. De zandbank vormt zo'n bijzonder leefgebied, dat hij zich kwalificeert als te beschermen habitat onder de Europese Habitatrichtlijn (type 1110-C).

Ook de **Klaverbank** is aangemeld als Habitatrichtlijngebied. Het is één van de weinige gebieden in de Nederlandse Noordzee waar veel grind op de bodem ligt. De stenen vormen riffen: een perfect leefgebied voor allerlei vissen, krabben, anemonen en zelfs koudwaterkoraal. Ook zoogdieren als bruinvissen en zeehonden komen hier voor (habitattype 1170).

Het **Friese Front** ligt op de overgang van de ondiepere zuidelijke Noordzee en de diepere gebieden ten noorden daarvan. Doordat verschillende watermassa's elkaar daar treffen is het er extreem voedselrijk en daardoor is het gebied belangrijk voor bepaalde in de Vogelrichtlijn beschermde vogelsoorten, waaronder de zeekoet.

Momenteel wordt onderzocht of ook de **Bruine Bank** en de **Borkumse Stenen** zich voor een beschermde status kwalificeren. De Bruine Bank als Vogelrichtlijngebied, vooral omdat de door diepe zee omgeven zandbank belangrijk is voor zeekoeten. Het gebied Borkumse Stenen als Habitatrichtlijngebied, vanwege de verspreid op de bodem liggende keien en kiezels. Borkumse Stenen grenst aan het Duitse 'BorkumRiffgrund', dat Duitsland heeft aangemeld als Natura 2000-gebied. De staatssecretaris van EZ heeft de Tweede Kamer toegezegd in 2015 een beslissing te zullen nemen over de eventuele aanmelding van Bruine Bank en Borkumse Stenen.

beleidsmedewerker bij het Ministerie van Economische Zaken, legt uit waarom het zo lang heeft geduurd: 'Het is een gevoelig onderwerp, waarbij verschillende belangen spelen. Daarom werd het dossier tot twee maal toe bij de val van een kabinet controversieel verklaard. Dat zorgde voor veel vertraging. Waarom het zo'n gevoelig onderwerp is? Dat heeft te maken met onbekendheid en onzekerheid. We hebben het over gebieden ver op zee, waar we nog niet zo veel over weten en waar de natuurwaarden die we willen beschermen onder water liggen. Het is een ongrijpbaar gebied. Een deel van de Tweede Kamer is bezorgd dat er "een korenwolf van de zee opduikt" waarvan de gevolgen nu niet zijn te overzien. Kamerleden willen niet dat de zee op slot gaat voor economische activiteiten. Een ander deel van de Tweede Kamer vond het wetsvoorstel juist niet ver genoeg gaan, omdat het geen basis biedt voor de regulering van de visserij in en nabij Natura 2000-gebieden.'

Wat de wet regelt

In de eerste plaats maakt de wet de aanwijzing van Natura 2000-gebieden in de EEZ mogelijk. Zodra de gebieden zijn aangewezen, zal op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningsplicht gelden voor activiteiten met een mogelijk negatief effect op die gebieden. Denk hierbij aan activiteiten zoals de aanleg en exploitatie van windparken, aanleg van leidingen, en borringen. Voor activiteiten die mogelijk scha-

daarnaast nationale regels vast te stellen. De natuurwetgeving op zich beïnvloedt de vissers dus niet, maar de aanwijzing als Natura 2000-gebied natuurlijk wel. Nederland zal de natuurdoelstellingen die in die gebieden gaan gelden moeten halen.

FIMPAS

Om een visserijregiem tot stand te brengen dat het mogelijk maakt om de natuurdoelstellingen van Natura-2000 te halen, is een apart project opgezet met de naam 'Fisheries Measures in Protected Areas' (FIMPAS). Het project bevindt zich in de eindfase.

Waldo Broeksma, senior beleidsmedewerker bij Rijkswaterstaat Zee en Delta licht toe: 'Het Rijk heeft in overleg met de visserijsector en natuurorganisaties visserijmaatregelen geformuleerd en wetenschappelijk laten toetsen. De maatregelenpakketten voor Klaverbank en Friese Front zijn zo goed als klaar. Over de Doggersbank is nog discussie. We werken daar nauw samen met Duitsland, Engeland en Denemarken omdat in al die landen een stukje Doggersbank ligt. Duitsland en Engeland hebben hun deel van de Doggersbank ook aangemeld als Natura 2000-gebied. Als de pakketten klaar zijn, leggen we ze op speciaal verzoek eerst voor aan de Tweede Kamer en dienen ze daarna in bij de Europese Commissie. Die kan voorstellen doen voor nieuwe regelgeving aan de Europese Raad en het Europees Parlement, zodat onze voorstellen worden verankerd in

de ontwerp-aanwijzingsbesluiten, die voordat ze ter inzage worden gelegd eerst nog langs de Kamer gaan. Broeksma krijgt een rol bij het opstellen van de beheerplannen. 'Zodra een gebied definitief wordt aangewezen, gaat de teller lopen', zegt Broeksma. 'Er is dan drie jaar tijd om een beheerplan te ontwikkelen. Daarin staat welke natuurdoelen er voor een gebied gelden, hoe die doelen worden gerealiseerd en wat dat betekent voor bestaande en nieuwe activiteiten. Activiteiten die in het beheerplan zijn opgenomen, kunnen worden vrijgesteld van vergunningplicht. Maar zover is het nog niet, al is er met de aanname van het wetsvoorstel een grote stap gezet.'

Voor meer informatie:

Lexje Rietveld

(EZ, DG Natuur en Regio)
a.s.rietveld@minez.nl

Waldo Broeksma

(RWS Zee en Delta)
waldo.broeksma@rws.nl

Energieakkoord doorbraak voor wind op zee

Nederland gaat fors inzetten op windenergie op zee. In 2023 moet een vermogen van 4450 MW operationeel zijn. Dit is te lezen in het Energieakkoord voor duurzame energie (SER-akkoord), dat 6 september verscheen. Het akkoord omvat een ambitieus tijdschema om dat doel te bereiken.

Ruim veertig organisaties zetten begin september hun handtekening onder het SER-Energieakkoord. Het akkoord schetst een beeld van de energievoorziening voor de komende dertig tot veertig jaar en bevat afspraken voor de korte termijn. De uitvoering hiervan moet resulteren in een betaalbare en schone energievoorziening, werkgelegenheid en kansen voor Nederland in markten voor schone technologie. Kern van het akkoord is dat Nederland meer duurzame energie gaat opwekken. Het aandeel groene energie moet in 2020 14 procent van de totale energieopwekking bedragen en in 2023 16 procent. Daarvoor zal flink moeten worden geïnvesteerd in windenergie op de Noordzee: volgens het SER-akkoord 4450 MW aan geïnstalleerd vermogen. Dat is geen geringe opgave. In aanmerking genomen dat er nu ongeveer 1000 MW is opgesteld of in aanbouw is, er moet meer dan 300 procent bij!

De markt op

Tussen 2015 en 2020 gaat de overheid de markt op met de vraag wie in een bepaald gebied enkele honderden megawatt windvermogen wil ontwikkelen. Het rijk bereidt de uitgifte van de benodigde vergunningen voor. De beste inschrijver mag vervolgens aan de slag en krijgt daarvoor ook subsidie. Deze koppeling tussen het recht om te bouwen en subsidie is nieuw ten opzichte van de werkwijze die tot nog toe is gevolgd. Er zijn nu ontwikkelaars die wel een vergunning hebben, maar geen subsidie. Het gevolg is dat niet wordt gebouwd. Het Energieakkoord besteedt ook aandacht aan de aansluiting van windparken op het elektriciteitsnet. Het akkoord geeft een voorkeur aan voor een netwerk op zee, als dat efficiënter is dan een directe aansluiting van windparken op het landelijke net. Volgens het akkoord zal

Aanbesteden in	Windvermogen	Operationeel in
2015	450 MW	2019
2016	600 MW	2020
2017	700 MW	2021
2018	800 MW	2022
2019	900 MW	2023

Deze tabel geeft de gefaseerde ontwikkeling weer van in totaal 3450 MW offshore windenergie. Het akkoord gaat ervan uit dat windparken binnen vier jaar na het verkrijgen van een subsidiebeschikking operationeel zijn en dat bij de bouw wordt gewerkt met de laatste stand van de techniek.

Ambitie is niet nieuw: de aanpak wél

De ambitie om meer vermogen aan windenergie te installeren op de Noordzee is niet nieuw. Het vorige kabinet had zelfs een ambitie van 6000 MW in 2020. In de voorbereiding is al veel werk verzet. De overheid heeft in het Nationale Waterplan twee gebieden aangewezen waarbinnen windparken kunnen worden gebouwd. Naar verwachting worden daaraan in 2014 extra gebieden toegevoegd. Ze krijgen ook een plaats in de Rijksstructuurvisie Windenergie op Zee. Verder loopt er een verkenning naar de haalbaarheid van windparken binnen de 12-mijlszone. Het Energieakkoord werkt als een katalysator. Het heeft een strak tijdschema om de doelen te bereiken (zie tabel) en kondigt aan dat uiterlijk 1 januari 2015 nieuwe wetgeving van kracht zal zijn om de aanbesteding van parken te regelen. Tot slot bevat het akkoord afspraken over de financiering.

het kabinet op korte termijn een besluit nemen over de vormgeving en randvoorwaarden van zo'n 'stopcontact op zee'. Zo nodig zal dit in wetgeving worden verwerkt.

Sector in opkomst

Het SER-Energieakkoord geeft een flinke impuls aan het opwekken van windenergie op zee. Het is de verwachting dat de offshore windsector zich met grote stappen zal ontwikkelen, waarbij werkgelegenheid, innovatie en het opwekken van duurzame energie hand in hand gaan.

Het Noordzeeloket biedt een steeds ruimere blik

U kent het Noordzeeloket al langere tijd als een vertrouwd webadres voor:

- even iets opzoeken over een wet, regeling of vergunning die te maken heeft met het beheer of het gebruik van de Noordzee
- nota's en andere archiefstukken downloaden
- tekst en uitleg over het hoe en waarom van het actuele beleid en beheer van de Noordzee

Het vernieuwde Noordzeeloket biedt hetzelfde, PLUS:

- een duidelijker en gebruiksvriendelijker structuur
- een nieuwe vormgeving, in lijn met de rijksstijl
- meer kansen om te worden gevonden door zoekmachines
- voldoet aan de webrichtlijnen versie 2 en ontvangt binnenkort het logo van de stichting Waarmede drempelvrij.nl

En er gaat nog meer veranderen:

- integratie in het Noordzeeloket van de nu nog aparte websites www.noordzeeatlas.nl en www.noordzeenatura2000.nl
- een duidelijker gezicht van het IDON als overkoepelende afzender van de informatie op het Noordzeeloket
- binnenkort is de Engelse versie van het Noordzeeloket beschikbaar

Alle reden dus voor een snelkoppeling op uw bureaublad naar www.noordzeeloket.nl

De IDON nieuwsbrief Integraal Beheer Noordzee heeft als doel u op de hoogte te houden van de ontwikkelingen op het gebied van beleid en beheer op de Noordzee. De Nieuwsbrief verschijnt twee keer per jaar. Het blad wordt verspreid binnen de betrokken ministeries en sectoren. Aan geïnteresseerden wordt de nieuwsbrief op aanvraag gratis toegezonden. Overname van artikelen is toegestaan onder bronvermelding. Voor illustraties en foto's is wel toestemming nodig. Gratis exemplaren zijn bij het redactieadres verkrijgbaar. Een digitale versie van de nieuwsbrief kunt u vinden op www.noordzeeloket.nl

COLOFON

Het Interdepartementaal Directeurenoverleg Noordzee (IDON) is een samenwerkingsverband tussen de ministeries van Infrastructuur en Milieu (IenM), Economische Zaken (EZ), Defensie en Financiën.

Retouradres

RWS Zee en Delta
Postbus 5807
2280 HV Rijswijk

Uitgave

Interdepartementaal Directeurenoverleg Noordzee (IDON)

Eindredactie

Rob Gerits
Martine Graafland
Rob Vransen

Redactieadres

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Rijkswaterstaat Zee en Delta
Postbus 5807
2280 HV Rijswijk
E-mail: rob.vransen@rws.nl
Telefoon 06 52 43 77 95

Interviews

Rob Bijnsdorp (Communicatiebureau BCP-de Lynx)
Ingrid Zeegers (Portretten in Woorden)
Moniek Löffler (Bureau Landwijzer)

Fotografie

Rijkswaterstaat Zee en Delta
EWEA
Alexander Louvet
Jan de Vries
Salko de Wolf

Vormgeving

Balyon, Zoeterwoude

Druk

De Swart

Oplage

1500

Betrokken ministeries en diensten

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Directoraat-generaal Bereikbaarheid
Directoraat-generaal Ruimte en Water
Rijkswaterstaat Zee en Delta
Ministerie van Economische Zaken
Directoraat-generaal Agro
Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directoraat-generaal Natuur en Regio
Ministerie van Defensie
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Ministerie van Financiën
Kustwacht

NOORDZEELOKET

Meerdere ministeries hebben iets te zeggen over de Noordzee. Voor bedrijven en organisaties die iets ondernemen op de Noordzee is het dan ook niet altijd even gemakkelijk om een antwoord te vinden op vragen aan de overheid. De overheid wil hen daarbij beter van dienst zijn met het Noordzeeloket. Het loket beantwoordt vragen over onderwerpen als windenergie, scheepvaart, beroepsvisserij, olie- en gaswinning, baggeren, zandwinning, milieu of recreatie. Ook voor geheel nieuwe initiatieven is het loket de aangewezen vraagbaak. Vraagstellers krijgen z.s.m. antwoord of worden rechtstreeks doorverwezen naar de juiste contactpersoon binnen de overheid.

Veel antwoorden zijn ook te vinden op www.noordzeeloket.nl. Op deze website staat onder meer informatie over beleid, wet- en regelgeving, activiteiten en ondernemen op zee, natuur en milieu, ruimtegebruik en relevante maatschappelijke en overheidsorganisaties. Bovendien is er een link naar www.noordzeeatlas.nl. Deze site bevat kaarten met gegevens die betrekking hebben op het watersysteem, gebruik, beleid en beheer van de Noordzee.

Noordzeeloket
Telefoon 0900 - 666 73 93
(24/7 bereikbaar)
www.noordzeeloket.nl
noordzeeloket@rws.nl